

JEL Classification: M13; G32; O31, O32

Кравчук Ірина, д.філософії, старший викладач
 Луцький національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0001-8291-3943>

irunasm09@gmail.com

Kravchuk Iryna,
 Doctor of Philosophy, senior lecturer
 Lutsk National Technical University
<https://orcid.org/0000-0001-8291-3943>
irunasm09@gmail.com

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФІНАНСОВУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

У статті визначено чинники впливу на інноваційну діяльність підприємства. Запропонована системна модель взаємозв'язку інноваційної діяльності та фінансової ефективності, що дає можливість визначити вплив змін у структурі підприємства на загальну ефективність діяльності організації. Представлена група показників для аналізу фінансової ефективності.

На основі дослідження існуючих підходів вітчизняних та зарубіжних науковців до трактування понять «інноваційна діяльність» та «фінансова ефективність» сформульовано власне розуміння як стратегічний процес оновлення на інноваційних засадах у всіх основних компонентах соціальної системи, орієнтація на створення товарних та технологічних інновацій. Визначено основні риси інноваційної діяльності підприємства, що є передумовою структурних змін та конкурентоспроможності. Об'єктом дослідження є процес забезпечення розвитку інноваційної діяльності як складової фінансової ефективності підприємства. Предметом дослідження виступають теоретичні, методологічні засади розвитку інноваційної діяльності як складової фінансової ефективності підприємства.

У сучасних умовах інноваційна діяльність підприємства набуває нового змісту і є однією з передумов розвитку провідних підприємств та підвищення їх конкурентних переваг на світових ринках. Вона передбачає пріоритетність інноваційних сфер, створення умов для розвитку інноваційної економіки, наукомістких сфер діяльності, що забезпечують економічний прогрес та світові лідерські позиції на ринках. Крім того, швидкі темпи росту оновлення підприємства приводять до зростання вимог якості товарів та послуг, до різноманітності їх видів, відповідно, динамічне зростання підприємства залежить від його здатності адаптуватися до технологічних змін, а зростання виробництва – від інновацій.

Ключові слова: інноваційна діяльність, фінансова ефективність, інновації, інноваційна активність, фінансові показники.

THE INFLUENCE OF INNOVATIVE ACTIVITIES ON THE FINANCIAL EFFICIENCY OF THE ENTERPRISE

In the article the factors of influence are certain on innovative activity of enterprise. Offered system model of intercommunication of innovative activity and financial efficiency that gives an opportunity to define influence of changes in the structure of enterprise on general efficiency of activity of organization. The presented group of indexes is for the analysis of financial efficiency.

On the basis of research of existent approaches of home and foreign scientists to interpretation of concepts "innovative activity" and "financial efficiency" the own understanding is set forth as a strategic process of updating on innovative principles in all basic components of frame of society, orientation on creation of commodity and technological innovations. The basic lines of innovative activity of enterprise that is pre-condition of structural changes and competitiveness are certain. A research object is a process of providing of development of innovative activity as component financial efficiency of enterprise. As the article of research theoretical, methodological principles of development of innovative activity come forward as component financial efficiency of enterprise.

In modern terms innovative activity of enterprise acquires new maintenance and is one of pre-conditions of development of leading enterprises and increase of them competitive edges on world markets.

She envisages priority of innovative spheres, conditioning for development of innovative economy, наукомістких spheres of activity, that provide economic progress and world leader positions on markets. In addition, the rapid rates of height of updating of enterprise bring internalss over of commodities and services to

the increase of requirements, to the variety of their kinds, accordingly, the dynamic increase of enterprise depends on his ability to adapt oneself to the technological changes, and increase productions - from innovations.

Keywords: innovative activity, financial efficiency, innovations, innovative activity, financial indicators.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Для вітчизняного підприємства інновації є рушійною силою, що спроможна забезпечити фінансову ефективність. Важливою складовою інноваційної діяльності підприємства є праця висококваліфікованих технологів, економістів, конструкторів, маркетологів, фінансистів, які виконують специфічні функції з технологічного проектування та конструювання інновацій, забезпечення фінансами науково-дослідних і проектно-пошукових робіт, калькулювання витрат ресурсів, цінового проектування, просування товару на ринок тощо.

Структуризація галузевої структури підприємств країни вимагає сформувати новий технологічний уклад підприємств, успішно комерціалізувати власні прикладні розробки, визначення пріоритетності фінансування тих видів економічної діяльності, які у найближчій перспективі здатні забезпечити інноваційний прорив. Важливим у даному напрямі є аналіз та оцінка інноваційної діяльності підприємства на предмет визначення його потенційних можливостей до впровадження інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми. Початкові дослідження інноваційної діяльності було розвинуто наприкінці ХХ століття, у якому економістами-дослідниками «інноваційна діяльність» розглядалась як основний елемент у формуванні конкурентних переваг підприємства. Дослідження сутності інноваційної діяльності розглядали С. Покропивний, І. Буднікевич, І. Школа, Н. Оносов, П. Завлін, Е. Забарна, А. Загородній, П. Харів, О. Шпикуляк, Р. Фатхутдінов, та багато інших науковців-економістів.

Цілі статті. Метою статті є узагальнення теоретико-методичних основ інноваційної діяльності та її впливу на фінансову ефективність підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сьогодення розвитку суспільства та економічної науки, дослідження терміну «інноваційна діяльність» набуває ще більшого виміру багатогранності. Наукові напрацювання вітчизняних та закордонних дослідників схиляються до справедливої думки про роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності. Ми, звісно, поділяємо такий підхід. Проте, при формуванні стратегічного бачення забезпечення економічної потужності підприємства, вважаємо за необхідне враховувати такий визначальний аспект як масштаби впливу інновацій на структуру самого підприємства, адже лише масштабні інновації у сферах діяльності з високим вмістом доданої вартості та їх експортна орієнтованість дозволять забезпечити підвищення конкурентних позицій підприємства та його фінансову ефективність.

Обґрунтуємо сучасні підходи до розгляду інноваційної діяльності (табл. 1).

З даних таблиці 1.1 визначальними рисами інноваційної діяльності є зокрема:

- реалізація результатів наукових досліджень;
- комерційне використання нових ідей;
- упровадження нововведень та перетворення їх у інновації;
- структурні зміни підприємства;
- задоволення суспільних потреб;
- забезпечення успіху ринкових реформ;
- створення принципово нової продукції, нової послуги;

Таблиця 1. – Підходи до розгляду інноваційної діяльності

Автор	Визначення
1	2
С. Покропивний	«процес, спрямований на розроблення й реалізацію результатів завершених наукових досліджень і розробок» (Покропивний, 1995).
І. Буднікевич, І. Школа	«комплексний процес спрямований на створення, розроблення та доведення наукової чи будь-якої іншої ідеї до стадії комерційного використання» (Буднікевич та Школа, 2002).
Н. Оносов	«процес розробки та оформлення нововведень, їх упровадження та перетворення в інновації, поширення (дифузії) в інші сфери»
П. Завлін	«комплекс заходів (наукових, технологічних, організаційних, фінансових, комерційних), які приводять до інновацій»
Е. Забарна	«процес структурних змін підприємства в основі якого переважає інноваційний сектор» (Забарна та Песчанська, 2016).
А. Загородній	«діяльність, спрямовану на пошук можливостей інтенсифікації виробництва та задоволення суспільних потреб у конкурентоспроможних товарах і послугах» (Загородній та Вознюк, 2007).
П. Харів	«головна запорука інноваційної діяльності – забезпечення успіху ринкових реформ» (Харів, 2003).
О. Шпикуляк	«вид діяльності, який на основі результатів наукових досліджень забезпечує створення принципово нової продукції, нової послуги, в результаті яких з'являється те, чого раніше не було» (Шпикуляк та Мазур, 2014).
Р. Фатхутдінов	«діяльність, спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення й відновлення номенклатури та поліпшення якості продукції» (Фатхутдінов, 1998).
П. Коюда, І. Шейко	«діяльність, що націлена на розробку, використання та комерціалізацію науково-техніко-технологічних результатів (інновацій), впровадження новітньої технології» (Коюда та Шейко, 2013).

– розширення й відновлення номенклатури продукції;

З врахуванням наведеного, інноваційну діяльність будемо розглядати як структурне оновлення підприємства, необхідне для здійснення його діяльності.

Багато зарубіжних вчених-економістів зокрема Харпер та Бекер займалися дослідженням впливу впровадження інновацій на підприємство, вони стверджували про необхідність інноваційних процесів для забезпечення постійного розвитку виробництва.

Вчені Я.А. Іванченко, Н.І. Ситник підтверджують «особливу роль інновацій у постійному розвитку та ефективній діяльності підприємства, при цьому враховують ризики для розвитку інноваційної діяльності підприємства» (Іванченко та Ситник, 2018).

За словами Сапа Н.В. «постійний інноваційний розвиток на підприємстві створює можливості до застосування нових ідей, конкурентні переваги, що дозволять забезпечити нові перспективні вимоги зацікавлених сторін. Тобто, постійний інноваційний розвиток у такому разі приносить вигоди у вигляді використання конкурентних компетенцій та можливостей для збільшення ефективності управління витратами та операційної ефективності на підприємстві» (Сапа, 2009).

На рис 1 пропонуємо п'ять факторів впливу на інноваційну діяльність підприємства.

Основними чинниками впливу на інноваційну діяльність є зокрема: виробничі (масштаби виробництва, наукові дослідження та розробки), фінансові (наявність фінансових ресурсів та системний контроль за затратами), ринкові (репутація компанії, система ціноутворення), організаційні та соціальні фактори. Інноваційна діяльність є основним елементом в забезпеченні постійного розвитку структури динаміки

підприємства. І хоча поняття «фінансова ефективність» та «інноваційна діяльність» знаходяться у дещо різних площинах, тобто у різних сферах діяльності компанії, проте їх інтегрований результат варто розглядати як єдине ціле.

Рисунок 1.– Фактори впливу на інноваційну діяльність підприємства

Даний результат включає високий рівень довіри інвесторів та досягнення цілей підприємства через структурну динамічну стійкість. Зв'язок інноваційного зростання та фінансових результатів підприємства є очевидним, адже у більшості підприємств виникає потреба у залученні інноваційних інструментів для досягнення необхідних результатів фінансової ефективності та конкурентних переваг.

Інноваційна діяльність є безперечною має вплив на фінансовий розвиток підприємства, яка забезпечується численними конкурентними перевагами і дозволяє подолати умови невизначеності на перспективу. Прогноз такого інноваційного розвитку безпосередньо враховує зміну окремих фінансових показників підприємства, так і діяльності компанії в цілому. Відповідно, виникає потреба оцінки фінансової ефективності інноваційної діяльності, тобто вплив змін у соціальному та екологічному секторі підприємства на загальну ефективність діяльності організації та навпаки. На рисунку 2., представлено зв'язок інноваційної діяльності та фінансової ефективності, що викликають наслідки у соціальному, технологічному та екологічному блоці підприємства.

Звідси, інноваційна діяльність є широкою економічною категорією, що охоплює питання соціальної, технологічної сфери та навколишнього середовища. Інновації у межах інноваційного розвитку підприємства розглядаються досить по-різному. Більшість експертів зосереджуються на тому, що соціальні інновації формують трудовий потенціал промислових підприємств, впровадження яких дозволить забезпечити баланс інтересів працівників і підприємства, сприятиме переходу підприємства на інноваційний шлях розвитку.

Вагоме значення має впровадження технологічних та еко-інновацій на підприємстві, під якими розуміються зміни перш за все в методах організації виробництва, нові продукти, технологічні нововведення, способи організації виробництва. Тобто, впровадження нової системи екологічного менеджменту, маркетингу, еко-технологій та нове технологічне оснащення, що дають змогу забезпечити економічний розвиток і захист навколишнього середовища на рівні підприємства.

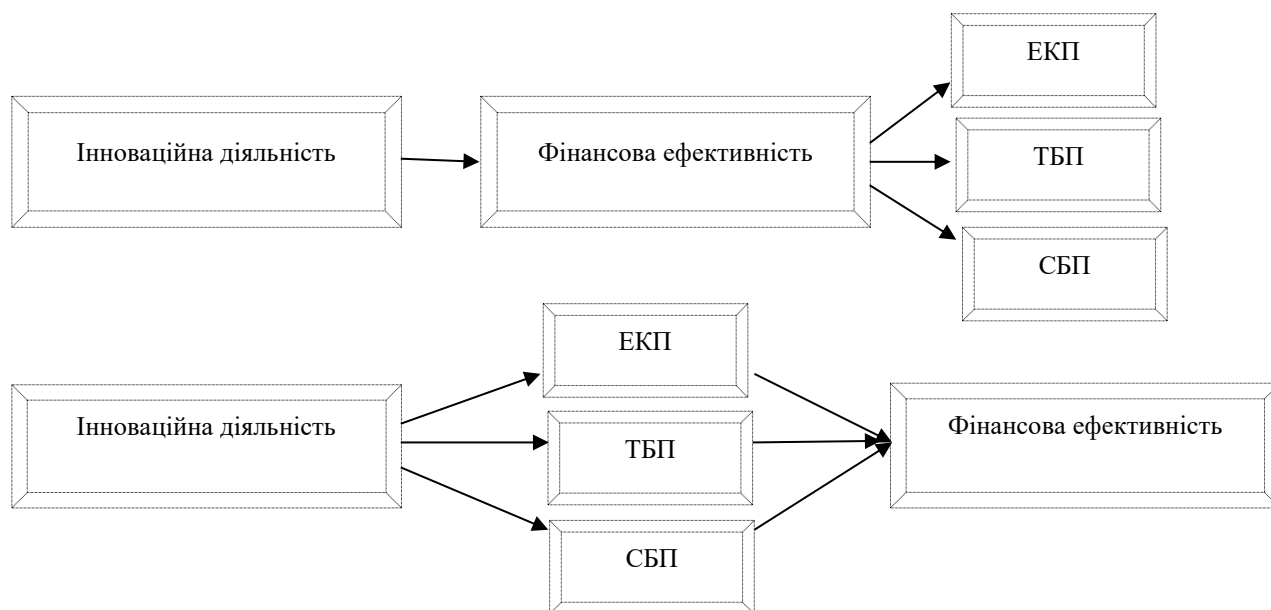

Рисунок 2. – Структурна модель зв'язку інноваційної діяльності та фінансової ефективності.

Під фінансовою ефективністю, будемо розуміти можливість підприємства існувати та досягати поставлених нових цілей за певний період часу.

Загальну характеристику фінансової ефективності підприємства будемо розглядати як залежність певних складових (табл. 2).

Таблиця 2. – Характеристика фінансової ефективності підприємства

Фінансова ефективність	Залежить:	від обсягу ресурсів та їх використання; умов кредитування; стану фінансової системи; податкової політики; цінової політики; товарної політики
	Впливає:	на стан макроекономічних показників; на стабільність діяльності підприємства; на імідж (репутацію) підприємства; на створення надійних та довгострокових зав'язків з контрагентами
	Характеризує:	беззбитковість діяльності підприємства; відшкодування витрат; наявність і використання інвестицій; підтримку рентабельності на високому рівні; оптимальну структуру фінансових ресурсів

Фактично дана таблиця показує, від чого залежить, на що впливає та що характеризує фінансова ефективність.

Щодо аналізу фінансової ефективності підприємства беремо за основу оцінку основних груп показників (рис. 3).

Перша група показників оцінки майнового стану характеризує саме питому вагу активної частини основних фондів. Якщо відбувається зростання цього показника – позитивна тенденція.

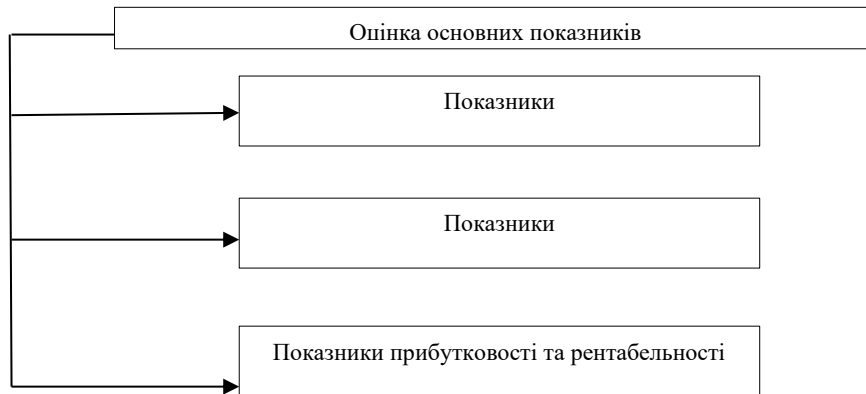

Рисунок 3. – Групи основних показників аналізу фінансової ефективності

Коефіцієнт зносу (о.ф.) – характеризує частку зношених основних засобів у загальній їх вартості.

Друга група показників фінансової стійкості включає коефіцієнт автономії, коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів. При зростанні цього показника в динаміці спостерігається посилення залежності фірми від кредиторів, тобто про зниження його фінансової стійкості.

Третя група показників прибутковості та рентабельності – порівнює прибуток, який отримали з вкладеним капіталом, тобто межу ефективності виробництва та реалізацію капіталу.

Фінансова ефективність на підприємстві визначається результатами його господарської діяльності. Звідси, обчислення показників фінансової ефективності є доцільним, насамперед, щоб залучити (привабити) нових інвесторів або зберегти свої взаємні відносини з зовнішніми партнерами.

Ці показники повинні містити у собі повну інформацію про фінансовий стан підприємства та бути достатньо доступними для розуміння всім економічних партнерів. Для вирішення завдання підвищення ефективності фінансової діяльності та отримання бажаних результатів необхідно розробити чіткі шляхи, які будуть націлені на поліпшення використання капіталу підприємства, практичне застосування яких дасть змогу використовувати наявні на підприємствах резерви підвищення їх ефективності, а також визначити основні чинники, що сприятимуть цьому (*Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні», 2019*).

До основних напрямків підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства можна віднести:

- позитивна тенденція ліквідності, прибутковості та зменшення ризиків за рахунок збалансованого управління ними. В результаті, це дасть змогу бути платоспроможними та збільшити прибутковість підприємства.

- постійний пошук резервів збільшення прибутку, за рахунок зростання обсягу продукції, зменшення витрат, реалізації продукції в процесі виробництва, оновлення системи оплати праці, науково технічний прогрес для збільшення продуктивності праці та якості продукції.

- пошук стратегії збуту, підвищення конкурентоспроможності підприємства зокрема, для створення інноваційного (нового) виду продукції та підвищення її якості і ціни.

- оновлення системи управління капіталом підприємства, а саме його формування та використання.

Висновки, обговорення та рекомендації. Таким чином, можна стверджувати, що між інноваційною діяльністю та фінансовою ефективністю існує тісний зв'язок.

Інноваційна діяльність розглядається як важливий інструмент структурних

зрушень підприємств. Саме підтримка інноваційної діяльності та розвиток підприємств є основою фінансової ефективності. На нашу думку, перспективним напрямом дослідження фінансової ефективності підприємств має стати цілеспрямований перехід до інноваційної моделі, практика підтримки інноваційної діяльності в провідних країнах світу та розроблення на їх основі пропозицій і рекомендацій щодо підвищення ефективності інноваційної діяльності загалом в Україні.

Авторські внески

Концептуалізація: Кравчук Ірина

Збір даних: Кравчук Ірина

Формальний аналіз: Кравчук Ірина

Придбання фінансування: Кравчук Ірина

Розслідування: Кравчук Ірина

Методика: Кравчук Ірина Ресурси: Кравчук Ірина

Нагляд: Кравчук Ірина

Підтвердження: Кравчук Ірина

Візуалізація: Кравчук Ірина

Написання: Кравчук Ірина

Список бібліографічного опису:

1. Покропивний С. Ф. Інноваційний менеджмент у ринковій системі господарювання. *Економіка України*. 1995. № 2. С. 24-29.
2. Забарна, Е. М., Песчанська В.Г. Наукові підходи до управління інноваційним потенціалом підприємства. *Actual problems of economics, management and law in modern social and economic environment*: Collection of scientific articles. Lisbon, Portugal: Pegasus Publishing, 2016. С. 26-30.
3. Буднікевич І.М., Школа І.М. Становлення регіонального ринку інновацій в Україні. Чернівці: Зелена Буковина, 2002. 200 с.
4. Загородній А. Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. К.: Знання, 2007. 1027 с
5. Харів П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. Тернопіль : Вид-во «Економічна думка», 2003. 326 с.
6. Фатхутдинов Р. А. Інноваційний менеджмент. *Innovatory management*: підручник для студ. вузів за фахом і напрямком «менеджмент». М.: Бізнесшкола «Інтел-Синтез», 1998.
7. Шпикуляк О.Г., Мазур Г.Ф. Інноваційна діяльність у механізмі стимулювання агропромислового виробництва: зб. наук. праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2014. № 4. С. 73-77
8. Коюда П.М., Шейко І.А. Ефективність економічної діяльності підприємств: теорія та практика: монографія. Х.: Компанія СМІТ, 2013. 332 с.
9. Іванченко Я.А., Ситник Н.І. Роль стійкого інноваційного розвитку на підприємствах малого та середнього бізнесу у формуванні загального росту економіки України. *Сучасні підходи до управління підприємством*. НТУУ КІП: 2018 р.
10. Сапа Н.В. Інноваційний механізм як фактор досягнення сталого розвитку сучасного українського суспільства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2009 р. №39.
11. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» за 2019 р. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 07.08. 2022).

References:

1. Pokropivnyi S.F. (1995). Innovative management in the market economy system. *Ukraine economy*. No. 2. P. 24-29. [in Ukrainian].
2. Zabarna, E.M., Peschanska, V.G. (2016). Scientific approaches to the management of the innovative potential of the enterprise. *Actual problems of economics, management and law in modern social and economic environment*: Collection of scientific articles. Lisbon, Portugal: Pegasus Publishing., P. 26-30. [in Ukrainian].
3. Budnikovich I.M., Shkola I.M. (2002). Formation of the regional innovation market in Ukraine. Chernivtsi: Zelena Bukovyna, P. – 200. [in Ukrainian].
4. Zagorodniy A.G., Vozniuk G.L. (2007). Financial and economic dictionary. K.: Znannia. P. – 1027/ [in Ukrainian].
5. Khariv P. S. (2003). Innovative activity of the enterprise and economic evaluation of innovative processes. Ternopil: «Economic Thought» Publishing House, – 326 p. [in Ukrainian].
6. Fatkhutdinov R. A. (1998). Innovation management. *Innovative management*: textbook for students. universities in the field of «management». Moscow: Business school «Intel-SynteZ» [in Ukrainian].
7. Shpykulyak O.G., Mazur G.F. (2014). Innovative activity in the mechanism of stimulation of agro-industrial production: coll. of science Proceedings of the Tavri State University of Agrotechnology (Economic Sciences). № 4. P. 73-77. [in Ukrainian].
8. Koyuda P.M., Sheyko I.A. (2013). Effectiveness of the economic activity of enterprises: theory and practice: monograph. Kh.: SMIT Company, – 332 p. [in Ukrainian].
9. Ivanchenko Ya.A., Sytnyk N.I. (2018). The role of sustainable innovative development at small and medium-sized enterprises in shaping the overall growth of the Ukrainian economy. *Modern approaches to enterprise management*. NTUU KPI. [in Ukrainian].
10. Sapa N.V. (2009). Innovative mechanism as a factor in achieving sustainable development of modern Ukrainian society. *Humanitarian Bulletin ZDIA*. № 39. [in Ukrainian].
11. Statistical collection «Scientific and innovative activity in Ukraine» for 2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (date of application: 07.08. 2022).

Дата подання публікації 14.08.2022р.